

116-001

การศึกษาทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับเรื่องพระคลังสินค้า

(A HISTORICAL STUDY OF THE SYSTEM OF ROYAL MONOPOLIES IN SIAM)

โดย

นางสาวฉ่องพันธุ์ สุภัทรพันธุ์ อ.บ. (เกียรตินิยม)

วิทยานิพนธ์นี้

เป็นส่วนประกอบการศึกษาตามระเบียบปริญญามหาบัณฑิต

ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๑๑

008417

115390238

②

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วน
ประกอบการศึกษาตามระเบียบปริญญามหาบัณฑิต

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมงานวิจัย ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี

วันที่..... 11..... เดือน..... พฤษภาคม..... พ.ศ..... 2511.....

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดประสงค์จะแสดงถึงลักษณะการค้าขายของไทยในสมัยราชอาณาจักรศรีอยุธยา จนถึงสมัยที่ไทยมีการติดต่อกับประเทศทางตะวันตกอย่างกว้างขวาง ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การค้าของไทยแต่เดิมมีลักษณะเป็นการค้าผูกขาด พระคลังสินค้าเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการควบคุมการค้า รวมทั้งวิธีการที่ไทยใช้บังคับพ่อค้าต่างประเทศ และราษฎรในประเทศมิให้ติดต่อกันโดยตรง แต่ต้องผ่านพระคลังสินค้าเสียก่อน พระคลังสินค้าจึงมีโอกาสผูกขาดขายแพง ทำให้มีรายได้มากขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลยังแต่งเรือออกไปค้าขายต่างประเทศ ได้นำมาใช้ในราชการเพิ่มขึ้นอีกด้วย พ่อค้าต่างประเทศไม่พอใจวิธีการค้าของไทยดังกล่าว จึงได้พยายามทำสนธิสัญญากับไทยเพื่อเปลี่ยนแปลงวิธีการค้าเสียใหม่ ประเทศทางตะวันออกหลายประเทศ เช่น จีน และญี่ปุ่น ต้องประสบกับการถูกบังคับให้เปิดประเทศติดต่อกับการค้าขายกับประเทศทางตะวันตกมาแล้ว ส่วนไทยนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินยอมทำสัญญาพาณิชย์กับต่างประเทศ เพื่อหลีกเลี่ยงการที่ประเทศทางตะวันตกจะใช้กำลังบังคับ ลักษณะการค้าขายที่ได้เปลี่ยนแปลงใหม่แม้จะเป็นการค้าโดยเสรี แต่เมื่อทบทวนถึงปัจจุบันการค้าสินค้าบางประเภท เช่น การค้าข้าว ก็ยังมีลักษณะใกล้เคียงกับการดำเนินการค้าผูกขาดในสมัยก่อนอยู่บ้าง ปัจจุบันรัฐบาลกำหนดปริมาณข้าวที่ส่งออกไว้ เช่นเดียวกับการควบคุมการส่งออกในสมัยก่อน แม้การเศรษฐกิจและการค้าจะเป็นเรื่องสำคัญ แต่พระราชพงศาวดารและเอกสารต่าง ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้นแทบจะไม่มีข้อความกล่าวถึง คงมีแต่หนังสือที่พ่อค้าต่างประเทศหรือชาวต่างประเทศที่เข้ามาในประเทศไทยสมัยก่อนเขียนเล่าเหตุการณ์ทางการค้าของไทย วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ได้พยายามรวบรวมเรื่องราวที่กล่าวไว้จากเอกสารต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์และพิจารณาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการค้าขายของไทย โดยอาศัยหลักฐานจากจดหมายเหตุที่เขียน พระราชพงศาวดาร ประชุมพงศาวดาร และหนังสือต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารที่ชาวต่างประเทศได้เขียนไว้ด้วย

ABSTRACT

This thesis was done with the purpose of illustrating the various forms of Thai trade activities during the period of the Ayuthia Kingdom up until the period in which Thailand expanded her contacts and relations with Western nations during the reign of King Mongkut. Thailand's trade was originally monopolistic. The Royal Warehouse was in charge of controlling goods as well as Thailand's commercial regulations to prevent foreign traders and local merchants from carrying on trade directly without having first to pass through the Royal Warehouse. The Royal Warehouse, therefore, was in the position to purchase at a lower price and to sell at a higher price in order to increase its income. Furthermore, the Monarch also expedited junks to trade with other nations in order to further gain additional income for the Crown. Foreign traders were unsatisfied with the trading system of Thailand and in order to change this situation they tried to negotiate a commercial treaty with Thailand. Many countries in the Far East such as China and Japan were already forced to open their doors to trade with Western countries. To escape from such pressure, Thailand was willing to make trade agreements with other countries in the reign of King Mongkut. Although the form of trade was liberalized, the present methods for trading in certain types of goods such as rice are still similar to those monopolies in

the past. Today, the Government fixes the rice quota for export similarly to the control of rice export in those periods. Even though economic and trade matters were important in those days, historical records and documents in the period of Ayuthia Kingdom and Early Ratanakosin epoch showed disinterest. The only documents now available are those written by foreign merchants or foreign residents in that period. This thesis attempts to collect all available sources of original copies of diaries, personal correspondence, Royal records and historical publications, in order to analyse and to establish the true facts regarding foreign trade of Thailand.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จบริบูรณ์ลงได้ โดยที่ผู้เขียนได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.แสงโสม เกษมศรี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี ดุ๊ก ท่าน ทั้งสองได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำความคิดเห็น และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความ เอาใจใส่โดยใกล้ชิดตลอดมา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้อย่างสูง

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณ คุณปราณี สุภาพสุทธิ บรรณารักษ์ห้องภาษาไทย หอสมุด แห่งชาติ ซึ่งได้กรุณาช่วยเหลือให้ความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ คุณเสรี ศุขะบุตร ซึ่งให้คำแนะนำทางด้านภาษาอังกฤษ และเรืออากาศโท วราห์ สุทธิภูมิล ซึ่งได้กรุณาอำนวยความสะดวกในการจัดพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้คงจะไม่สำเร็จเรียบร้อย ถ้าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากท่านที่ได้ กล่าวนามมาแล้ว ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณอย่างใจจริงอีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
เมืองพันธุ์ สุกัทรพันธุ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ..... ก

กิตติกรรมประกาศ..... ง

บทที่

๑ การค้าขายของไทยในสมัยโบราณ..... ๑

 ๑ การค้าขายในแหลมทองก่อนไทยลงมาตั้งหลักฐาน..... ๑

 ๒ การค้าขายในสมัยราชอาณาจักรสุโขทัย..... ๓

 ๓ การค้าขายในสมัยราชอาณาจักรศรีอยุธยาตอนต้น..... ๕

๒ มูลเหตุแห่งการจัดตั้งพระคลังสินค้า..... ๒๓

 ลักษณะการค้าขายกับต่างประเทศของไทย..... ๒๓

 ลักษณะและหน้าที่ของพระคลังสินค้า..... ๓๒

๓ บทบาทของพระคลังสินค้าในสมัยกรุงศรีอยุธยา

 ก่อนสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช..... ๔๓

 รัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ..... ๕๒

 รัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม..... ๕๒

 รัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง..... ๕๐

๔ บทบาทพระคลังสินค้าในสมัยกรุงศรีอยุธยา

 ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชจนถึงเสียกรุง..... ๑๐๐

 รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช..... ๑๐๐

 สมัยราชอาณาจักรศรีอยุธยาตอนปลาย..... ๑๔๑

(รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา—รัชกาลพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์)

๕	บทบาทพระคลังสินค้าในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	๑๔๘
	สมัยกรุงธนบุรี	๑๔๘
	สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก.....	๑๕๐
	รัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑๕๒
	รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	๑๖๘
	รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	๑๘๑
๖	การยกเลิกระบบการค้าผูกขาดของพระคลังสินค้า	๒๐๑
	ความพยายามของพ่อค้าต่างประเทศที่จะให้เลิกระบบการค้าผูกขาด.....	๒๐๑
	ทูตต่างประเทศที่เข้ามาเพื่อขอเจรจายกเลิกการค้าผูกขาดทางการค้า.....	๒๑๘
	การทำสนธิสัญญาในพ.ศ. ๒๓๘๘.....	๒๓๓
๗	ผลของการที่ไทยจัดตั้งพระคลังสินค้า.....	๒๔๓
	ทางด้านเศรษฐกิจ.....	๒๔๓
	ทางด้านการเมือง.....	๒๖๓
บทสรุป	การค้าขายของไทยหลังจากการยกเลิกพระคลังสินค้า.....	๒๘๑
บรรณานุกรม.....		๓๐๒

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย